

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ УСНОГО, ПИСЬМОВОГО, МАШИННОГО ТА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПЕРЕКЛАДУ

INTEGRATIVE APPROACH TO TEACHING ORAL, WRITTEN, MACHINE AND AUTOMATED TRANSLATION

Статтю присвячено аналізу інтегративного підходу до викладання освітніх компонентів з перекладу при підготовці здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Актуальність теми зумовлена необхідністю подолання фрагментарності підготовки здобувачів вищої освіти у сфері перекладу та потребою підготовки затребуваних на сучасному ринку праці фахівців, які володіють широким спектром лінгвістичних знань, аналітичних умінь, технологічних навичок та міжкультурної компетентності для виконання перекладацьких завдань.

Імплементация інтегративного підходу до освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти сприяє формуванню цілісної перекладацької компетентності лінгвістів-перекладачів, що включає лінгвістичну, дискурсивну, когнітивну, міжкультурну, технічну, професійно-етичну, комунікативну компетентності. Інтегративний підхід реалізується через поєднання освітніх компонентів у горизонтальному та вертикальному напрямках. Горизонтальна інтеграція відображає зв'язки між різними аспектами перекладацької діяльності в межах часового періоду навчання й інтеграцію з навчальною та виробничою перекладацькими практиками. Вертикальна інтеграція забезпечується через наступність і взаємозв'язки освітніх компонентів з усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу протягом всього періоду навчання бакалаврів.

Дослідження підкреслює важливість використання інтегративного підходу до викладання перекладу, що відповідає сучасним тенденціям перекладацької діяльності та вимогам ринку праці, і дозволяє підготувати фахівців, здатних гнучко застосовувати різні перекладацькі стратегії та ефективно використовувати сучасні технології у професійній діяльності. Подальші перспективи дослідження полягають у розробці інтегративних навчальних матеріалів для підготовки лінгвістів-перекладачів.

Ключові слова: інтегративний підхід, підготовка бакалаврів, усний переклад, письмовий переклад, машинний та автоматизований переклад.

The article is devoted to analyzing the integrative approach to teaching educational components in translation in preparing students of the first (bachelor's) level of higher education. The relevance of the topic is due to the need to overcome the fragmentation of the training of higher education students in the field of translation and the need to train specialists in demand in the modern labour market who possess a wide range of linguistic knowledge, analytical skills, technological skills and intercultural competence to perform translation tasks.

The implementation of the integrative approach to the "Applied Linguistics. Translation and Computational Linguistics" educational and professional program of the first (bachelor's) level of higher education contributes to the formation of holistic translation competence of linguists-translators, which includes linguistic, discursive, cognitive, intercultural, technical, professional-ethical, communicative competence. The integrative approach is implemented through educational components in horizontal and vertical directions. Horizontal integration reflects the connections between different aspects of translation activities within the study period and integration with study and practical training. Vertical integration is ensured through the continuity and interrelationships of educational components of oral, written, machine and automated translation throughout the entire period of bachelor's program.

The study emphasizes the importance of using an integrative approach to teaching translation, which meets modern trends in translation activities and labour market requirements and allows preparing specialists who can flexibly apply various translation strategies and effectively use modern technologies in professional activities. Further prospects of the study are in developing integrative educational materials for linguists-translators' training.

Key words: integrative approach, bachelors' training, oral translation, written translation, machine and automated translation.

УДК 811.111'253'255'322.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.1.8>

Калиновська І.М.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри практики англійської мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Рогач О.О.,

канд. філол. наук,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Карпіна О.О.,

канд. філол. наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна перекладацька діяльність характеризується трансформацією під впливом інформаційних технологій та зміною потреб міжкультурної комунікації. Незважаючи на це, освітні програми підготовки здобувачів вищої освіти часто зберігають підхід, за якого різні види перекладу (усний, письмовий, машинний та автоматизований) викладаються без урахування їхніх спільних компетентностей та взаємозв'язку. Така фрагментарність може привести до того, що випускники не відповідають вимогам сучасного ринку праці, де фахівець повинен не тільки володіти широким

спектром навичок, але й уміти інтегрувати різні компетентності у професійній діяльності.

Актуальність і важливість дослідження проблематики інтегративного підходу визначається необхідністю подолання фрагментарності підготовки здобувачів вищої освіти у сфері перекладу та розробкою цілісної методології викладання, яка базуватиметься на інтеграції спільних компетентностей різних видів перекладу. Такий підхід відповідатиме сучасним вимогам професійної діяльності, що передбачає органічне поєднання лінгвістичних знань, аналітичних умінь, технологічних навичок та міжкультурної

компетентості у процесі виконання перекладацьких завдань.

Інтегративний підхід – це система, базована на інтеграції як провідному принципі побудови сучасних освітніх технологій, методик, яка характеризується комплексністю, узагальненістю змісту шляхом взаємовпливу, взаємопроникнення і взаємозв'язку різних освітніх компонентів [8]. Цей підхід охоплює всі компоненти освітнього процесу і сприяє ефективному формуванню особистості майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика інтегративного підходу до викладання перекладу є актуальним напрямом сучасних наукових досліджень. Теоретичні засади інтегративного підходу розроблялися науковцями, які наголошували на необхідності комплексного формування перекладацької компетентності. Згідно з дослідженнями [5], перекладацька компетентність формується через практику в реальних умовах, колаборацію та рефлексію здобувачів освіти. Концепція багатовимірної компетентності перекладача [7] робить акцент на адаптивності, міжкультурній комунікації та критичному мисленні здобувачів, підкреслюючи важливість інтеграції теоретичних знань і практичних навичок через аналіз перекладацьких ситуацій.

У контексті інтегративного підходу українські наукові розвідки пропонують комплексний підхід до формування перекладацької компетентності, зорієнтований на поєднання теоретичних знань і практичних навичок [2]. Підкреслюється необхідність цілісної підготовки здобувачів у сфері перекладу, що охоплює різні види перекладу (усний, письмовий, спеціалізований), а також розвиток когнітивних, лінгвістичних і професійно-етичних компетентностей у взаємозв'язку.

Щодо цифрової трансформації перекладацької діяльності важливими є дослідження впливу технологій машинного перекладу на професійну діяльність перекладачів та методику їх підготовки. Спостерігається зосередження на перекладі як процесі взаємодії людини з комп'ютером [6]. Акцентується увага на ролі користувацького досвіду у роботі перекладача, що особливо актуально в умовах зростання використання автоматизованих систем і перекладацьких технологій.

У межах інтегративного підходу значна увага приділяється розвитку технічної, когнітивної та професійної компетентностей у взаємозв'язку. Пропонується модель перекладацької освіти [3], де практична підготовка включає оволодіння технологіями локалізації, автоматизованого перекладу та проєктного менеджменту. Роль корпусних технологій у підготовці перекладачів та використання електронних ресурсів у курсах навчання перекладу, розвиток навичок критичної оцінки машинних перекладів є необхідним [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростання уваги до інтегративного підходу, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою: відсутні чіткі методологічні рекомендації щодо інтеграції викладання усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу в межах освітніх компонентів (далі ОК) підготовки здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, особливо з урахуванням їх послідовності та взаємозв'язку в навчальному плані; бракує досліджень ефективності інтегративного підходу; не визначено оптимальний баланс між інтеграцією у викладанні різних видів перекладу з урахуванням їх розташування в навчальному плані.

Мета статті – проаналізувати інтегративний підхід до викладання усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу. Завдання дослідження: розглянути компетентності, які формуються при викладанні ОК з перекладу; обґрунтувати застосування інтегративного підходу при викладанні ОК «Теорія і практика перекладу», «Машинний та автоматизований переклад», «Послідовний і синхронний переклад» для здобувачів освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика» (2024 р.) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Виклад основного матеріалу. Інтегративний підхід у системі вищої освіти включає такі системні елементи: суб'єкти інтегративного навчання – науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти; зміст навчання – включає інтегративну якість освітніх компонентів, навчальних матеріалів; технологія інтеграції – дозволяє розробити та використовувати різні способи вирішення пізнавальних, освітніх і комунікативних завдань у процесі інтеграційного навчання; інтегровані засоби навчання – навчальні матеріали; інтеграційний зв'язок – об'єднують усі елементи підходу і по горизонталі, і по вертикалі, при цьому забезпечується багаторівнева і багатофункціональна інтеграція в системі вищої освіти [1].

Інтегративний підхід до викладання перекладу освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика» ґрунтується на розумінні перекладацької діяльності як комплексного процесу. ОК з усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу базуються на формуванні низки спільних компетентностей. Незалежно від способу чи технології перекладу, основні компетентності лінгвіста-перекладача є спільними і формують основну складову його професійної підготовки.

Перш за все, лінгвісту-перекладачу необхідна *лінгвістична компетентність*, яка включає глибоке знання мов оригіналу та перекладу:

правильне використання граматики, лексики, синтаксису й стилістики. Це є основою для розуміння та точної передачі змісту незалежно від формату роботи.

Також важливою є *текстова (або дискурсивна) компетентність*. Лінгвіст-перекладач повинен уміти працювати з різними типами текстів, аналізувати їхню структуру, логіку та функції, аби забезпечити відповідність перекладу комунікативним намірам автора.

Важливе місце займає *когнітивна компетентність* – здатність швидко сприймати, обробляти та переформулювати інформацію. Це особливо актуально для усного перекладу через обмежений час на обдумування, але не менш важливо для письмового й автоматизованого перекладу, де лінгвіст-перекладач має аналізувати великі обсяги даних.

Необхідною є також *міжкультурна компетентність*, що дозволяє адекватно передавати культурні реалії, норми поведінки, емоційні відтінки тощо. Лінгвіст-перекладач повинен розуміти культурний контекст вихідного тексту і вміти адаптувати його для цільової аудиторії.

Сьогодні все більше значення набуває *технічна компетентність*: вміння лінгвіста-перекладача працювати з інструментами комп'ютерної підтримки перекладу (CAT-tools), системами машинного перекладу, електронними базами даних і термінологічними словниками. Це стає обов'язковою складовою професійної діяльності не лише в автоматизованому чи машинному перекладі, а й у письмовому перекладі.

Окрім цього, лінгвіст-перекладач має дотримуватись норм професійної етики, що формує його *професійно-етичну компетентність*. Вона передбачає збереження конфіденційності, відповідальність за точність переданого змісту та дотримання нейтральності щодо змісту повідомлення.

Нарешті, *комунікативна компетентність* є універсальною для всіх видів перекладу: лінгвіст-перекладач має ефективно взаємодіяти з клієнтами, редакторами, технічними спеціалістами або аудиторією, залежно від обставин.

Інтегративний підхід передбачає взаємопов'язане викладання ОК з усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу з опорою на спільних компетентностях та професійних ситуаціях. Основними принципами інтегративного підходу є: *контекстуальність* навчання (створення навчальних ситуацій, що моделюють реальні професійні завдання, які вимагають комбінування різних видів перекладу), *компетентнісна орієнтація* (формування не окремих навичок, а цілісної перекладацької компетентності, що дозволяє гнучко застосовувати різні перекладацькі стратегії залежно від ситуації); *технологічна інтеграція* (органічне включення сучасних

технологій перекладу в усі навчальні компоненти, а не лише в рамках ОК «Машинний та автоматизований переклад»), *рефлексивність* (розвиток критичного мислення щодо вибору оптимальних методів перекладу в певних комунікативних ситуаціях), *міждисциплінарність* (поєднання лінгвістичних, технологічних, культурологічних аспектів у процесі опанування перекладацької майстерності).

Інтегративний підхід до викладання перекладу освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика» передбачає два види інтеграції:

1) *горизонтальна інтеграція* – зв'язки між різними аспектами перекладацької діяльності в межах одного часового періоду навчання та інтеграція з практикою. Наприклад, у 4-му семестрі, коли здобувачі освіти вивчають ОК «Теорія і практика перекладу» та ОК «Машинний та автоматизований переклад», створюються можливості для інтеграції традиційних перекладацьких підходів із сучасними технологічними рішеннями; організація перекладацьких проєктів, що імітують реальні професійні ситуації, під час навчальної практики з машинного та автоматизованого перекладу» (4-й семестр); комплекс перекладацьких компетентностей, набутих при вивченні ОК «Теорія і практика перекладу» (2-6 семестри), «Машинний та автоматизований переклад» (4-й семестр), «Послідовний і синхронний переклад» (7-8 семестри), здобувачі освіти застосовують під час виробничої практики з перекладу (8-й семестр);

2) *вертикальна інтеграція* – забезпечення наступності та поглиблення перекладацьких компетентностей протягом усього періоду навчання. Наприклад, навички, отримані з ОК «Теорія і практика перекладу» (2-6 семестри), стають основою для опанування ОК «Послідовний і синхронний переклад» (7-8 семестри). Вивчення ОК «Теорія і практика перекладу» протягом п'яти семестрів створює унікальні можливості для послідовної вертикальної інтеграції різних аспектів перекладацької діяльності: на початкових етапах (2-3 семестри) формуються базові перекладацькі навички, які в 4-му семестрі інтегруються з машинним та автоматизованим перекладом, а у 7-8 семестрах з послідовним і синхронним перекладом. Формування технологічних навичок з ОК «Машинний та автоматизований переклад» (4-й семестр) слугує основою для подальшого розвитку в контексті усного перекладу (ОК «Послідовний і синхронний переклад», 7-8 семестри) та виробничої практики з перекладу (8-й семестр).

Отже, основними напрямками інтеграції є: 1) контекстуальна інтеграція (навчальні ситуації, що моделюють реальні перекладацькі завдання та сприяють комбінуванню різних видів перекладу); 2) компетентнісна інтеграція (формує цілісну

перекладацьку компетентність, забезпечуючи взаємозв'язок між різними компонентами перекладацької майстерності та розвиваючи адаптивність перекладацьких підходів); 3) технологічна інтеграція (включає сучасні перекладацькі технології в усі освітні компоненти, формуючи здатність ефективно використовувати машинний та автоматизований переклад); 4) рефлексивна інтеграція (розвиває критичне мислення щодо вибору оптимальних методів перекладу та формує навички оцінювання якості перекладу); 5) міждисциплінарна інтеграція (поєднує лінгвістичні, технологічні та культурологічні аспекти, розширюючи професійний світогляд лінгвістів-перекладачів); 6) часова інтеграція (забезпечує горизонтальні та вертикальні зв'язки між освітніми компонентами).

Висновки. Інтегративний підхід до викладання усного, письмового, машинного та автоматизованого перекладу відповідає тенденціям розвитку перекладацької діяльності та вимогам сучасного ринку праці. Його застосування до освітньо-професійної програми «Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти дозволяє формувати цілісну перекладацьку компетентність лінгвістів-випускників, яка включає лінгвістичну, дискурсивну, когнітивну, міжкультурну, технічну, професійно-етичну, комунікативну компетентності.

Аналіз послідовності освітніх компонентів в навчальному плані демонструє можливості для реалізації як горизонтальної, так і вертикальної інтеграції. Горизонтальна інтеграція відображає зв'язки між різними аспектами перекладацької діяльності в межах часового періоду навчання й інтеграцію з навчальною та виробничою практиками. Вертикальна інтеграція забезпечується через наступність освітніх компонентів протягом усього періоду навчання бакалаврів.

Перспективами подальших досліджень є створення інтегративних навчальних матеріалів підготовки

здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що відображають взаємозв'язок різних видів перекладацької діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лавніков А. О., Лесик А. С. Інтегративний підхід у системі вищої освіти: поняття і особливості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогічні науки і психологія»*. 2020. № 1 (19). С. 195–199. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2020-1-19-23> (дата звернення 15.04.2025).
2. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця: Нова книга, 2013. 376 с.
3. Gouadec D. *Translation as a Profession*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company, 2007. 396 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/271158943_Gouadec_Daniel_Translation_as_a_Profession (дата звернення 12.04.2025).
4. Kenny D. *Lexis and Creativity in Translation: A Corpus-Based Study*. St. Jerome Publishing, 2014. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315759968/lexis-creativity-translation-dorothy-kenny> (дата звернення 12.04.2025).
5. Kiraly D. *A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory Practice*. Manchester/Northampton: St. Jerome, 2000. URL: https://www.researchgate.net/publication/307736731_Kiraly_Donald_A_Social_Constructivist_Approach_to_Translator_Education_Empowerment_from_Theory_Practice (дата звернення 12.04.2025).
6. O'Brien S. *Translation as a Human–Computer Interaction*. 2012. <https://doi.org/10.1075/ts.1.05obr?locatt=mode:legacy> (дата звернення 12.04.2025).
7. Pym A. *Training Translators. An Introduction to the Training of Translators*. 2012. <http://dx.doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199239306.013.0032> (дата звернення 12.04.2025).
8. Zinukova N. *Acquiring Translation and Interpreting Competences: Integrated Approach. Іноземні мови*. 2016. № 3. <https://doi.org/10.32589/im.v0i3.122557> (дата звернення 15.04.2025).